- עם -

סבתא ויקטוריה

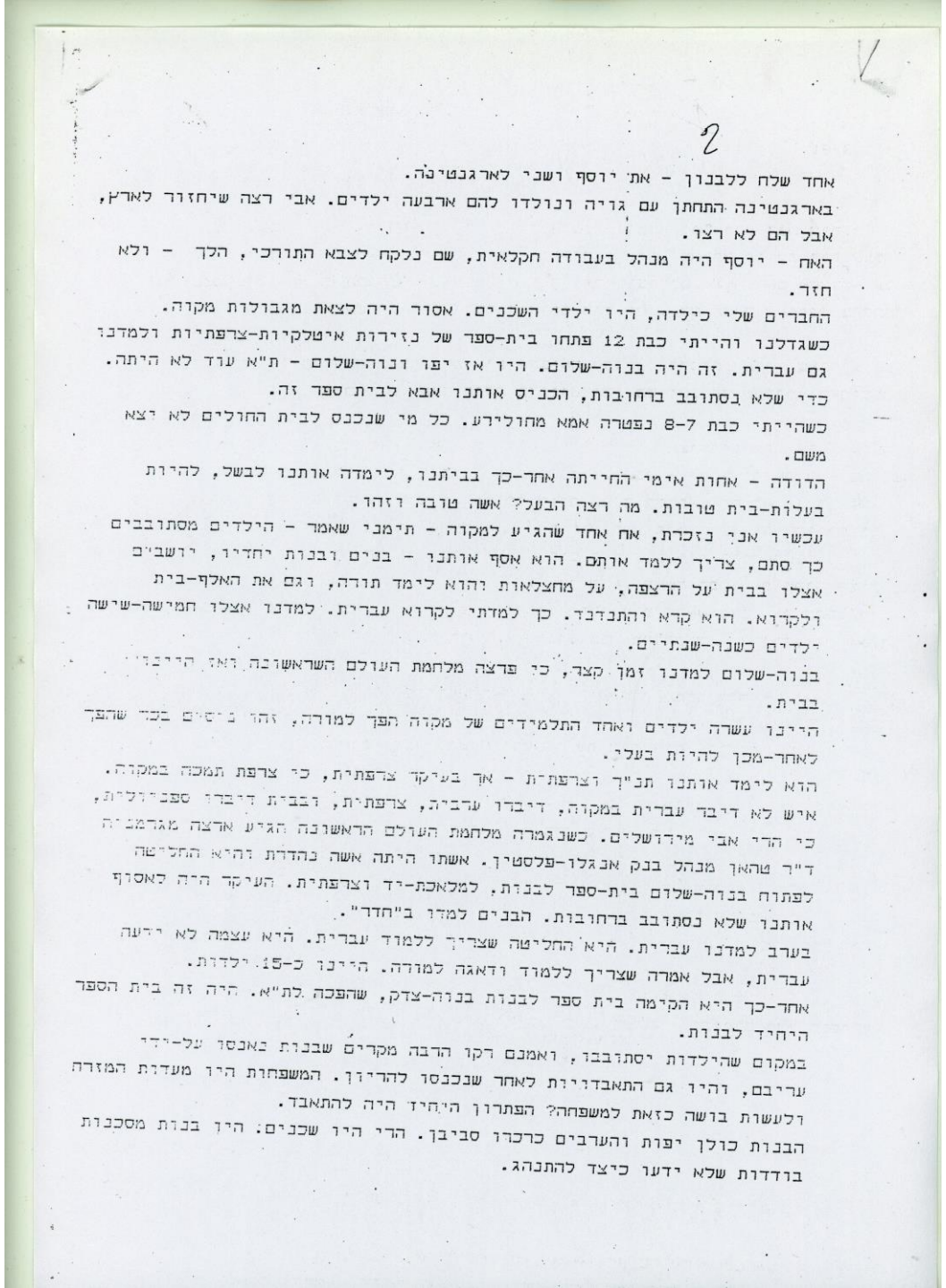
1901 - 1995

11.3.91

סבתא ויקטוריה בכר

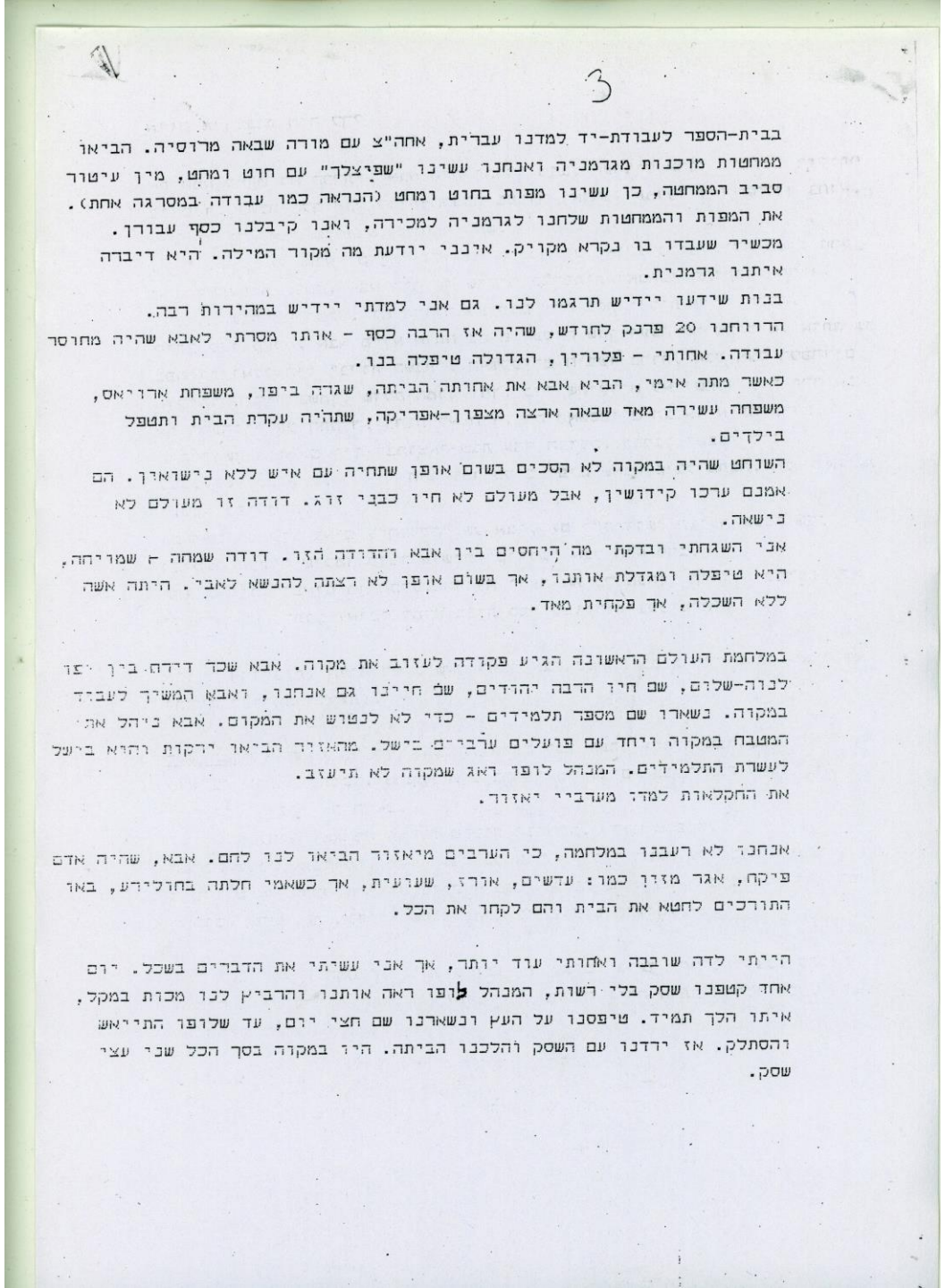
נולדתי ב 1901 את התאריך המדויק אינני זוכרת מי ידע דבר כזה
נולדתי במקווה ישראל קיבלה אותי מילדת ערבייה עוזרת בית אצל
מי שהיה מנהל מקווה ואצלנו היא גרה בתל גיבורים שמה אום אחמד על שם
בנה היא היתה אשה נהדרת הכרנו אותם טוב מאד הם הצילו אותנו במלחמת
העולם הראשונה.
המשפחה אגרה הרבה תוצרת חקלאית והביאה לכולנו ירקות אורז שאגרו אנו
לא היינו מודעים לזה. אבי חלה בדיזנטריה כל זה עד שנכנסו האנגלים
לארץ.
ההורים שלי מרים ארואיס ואבי משפחה ידועה ועשירה ביפו שבאו ארצה
ממרוקו נדמה לי לכן דיברנו ערבית בבית. אבי יליד ירושלים פריינטה
יצחק (הנכדים נקראו איציק על כך רגזה תמיד הסבתא זה לא איציק אלא
יצחק הדגישה). מקווה ישראל היתה גם היא תחת פיקוח של התורכים כמובן
התורכים נתנו ליצחק פריינטה והציעו להם לעבוד במקווה כחקלאים.
התורכים "אם אתם רוצים אדמה אז תעבדו פה". כאשר הפכו את מקווה לבית ספר
חקלאי לבנים בלבד היה יצחק פריינטה מהתלמידים הראשונים. את החקלאות
למדו מערביי יזור. המנהל היה אז ניגו. שבא מתורכיה. יהודי. גם אשתו
הנהדרת עזרה לנו בעיקר במלחמה.
אחריו בא לופו. שהיה מנהל אחראי אף הוא הגיע מתורכיה.
כשהייתי ילדה בת שבע הערבים מהאזור התנפלו על מקווה למרות שעבדו במקווה.
הם באו עם שרשראות ורצו לקשור ולאסור את היהודים. לברוח ליפו היה
בלתי אפשרי עם שבעה ילדים. הסתתרנו בפרדס ערבי מול מקווה ישראל. היה
ותזהיר אותנו שלא נצא מביתי, עד שהגיע הצבא. במקווה היו באותו זמן רק
שתי משפחות. משפחת לופו המנהל, ומשפחת פריינטה.
שם היינו מספר ימים עד שנרגעו הרוחות של אנשי האזור.
היינו בבית ארבע בנות ושלושה בנים (ללא תכנון המשפחה).
אני חוזרת אחורנית: לניגו המנהל היו שני בנים שמתו מדיפטריה. הם קבורים
ב"מקווה". היו מעט מאד תלמידים והתורכים אמרו - אם תהיה כאן חקלאות - זה
יהיה בית ספר חקלאי - והאדמה תשאר של מקווה.
קרל נשר היה המנהל הראשון והערבים קראו למקווה פשוט נטר.
מנהל מקווה נסע לירושלים להביא תלמידים שרובם היו יתומים וכך התפתחה
מקווה.
לאחר מכן הגיע האופה של מקווה - אברהם קראו לו - ברהם, הוא הגיע ממרוקו.

במלחמת העולם הראשונה החביא אבא את שני הבנים כדי שלא יגויסו לצבא
התורכי.

אחד שלח ללבנון - את יוסף ושני לארגנטינה.
בארגנטינה התחתן עם גויה ונולדו להם ארבעה ילדים. אבי רצה שיחזור לארץ,
אבל הם לא רצו.
האח - יוסף היה מנהל בעבודה חקלאית, שם נלקח לצבא התורכי, הלך - ולא
חזר.
החברים שלי כילדה, היו ילדי השכנים. אסור היה לצאת מגבולות מקוה.
כשגדלנו והייתי כבת 12 פתחו בית-ספר של נזירות איטלקיות-צרפתיות ולמדנו
גם עברית. זה היה בנווה-שלום. היו אז יפו ונוה-שלום - ת"א עוד לא היתה.
כדי שלא נסתובב ברחובות, הכניס אותנו אבא לבית ספר זה.
כשהייתי כבת 7-8 נפטרה אמא מחולירע. כל מי שנכנס לבית החולים לא יצא
משם.
הדודה - אחות אימי החייתה אחר-כך בביתנו, לימדה אותנו לבשל, להיות
בעלות-בית טובות. מה רצה הבעל? אשה טובה וזהו.
עכשיו אני נזכרת, אח אחד שהגיע למקוה - תימני שאמר - הילדים מסתובבים
כך סתם, צריך ללמד אותם. הוא אסף אותנו - בנים ובנות יחדיו, יושבים
אצלו בבית על הרצפה, על מחצלאות והוא לימד תורה, וגם את האלף-בית
ולקראו. הוא קרא והתנדנד. כך למדתי לקרוא עברית. למדנו אצלו חמישה-שישה
ילדים כשנה-שנתיים.
בנווה-שלום למדנו זמן קצר, כי פרצה מלחמת העולם הראשונה ואז היינו
בבית.
היינו עשרה ילדים ואחד התלמידים של מקוה הפך למורה, זה ניסים בכר שהפך
לאחר-מכן להיות בעלי.
הוא לימד אותנו תנ"ך וצרפתית - אך בעיקר צרפתית, כי צרפת תמכה במקוה.
איש לא דיבר עברית במקוה, דיברו ערבית, צרפתית, ובבית דיברו ספרדולית,
כי הרי אבי מירושלים. כשנגמרה מלחמת העולם הראשונה הגיע אדצה מגרמניה
ד"ר טהאן מנהל בנק אנגלו-פלסטין. אשתו היתה אשה נהדרת והיא החליטה
לפתוח בנווה-שלום בית-ספר לבנות, למלאכת-יד וצרפתית. העיקר היה לאסוף
אותנו שלא נסתובב ברחובות. הבנים למדו ב"חדר".
בערב למדנו עברית. היא החליטה שצריך ללמוד עברית. היא עצמה לא ידעה
עברית, אבל אמרה שצריך ללמוד ודאגה למורה. היינו כ-15 ילדות.
אחר-כך היא הקימה בית ספר לבנות בנווה-צדק, שהפכה לת"א. היה זה בית הספר
היחיד לבנות.
במקום שהילדות יסתובבו, ואמנם רקו הרבה מקרים שבנות נאנסו על-ידי
ערבים, והיו גם התאבדויות לאחר שנכנסו להריון. המשפחות היו מעדות המזרח
ולעשות בושה כזאת למשפחה? הפתרון היחיד היה להתאבד.
הבנות כולן יפות והערבים כרכרו סביבן. הרי היו שכנים. היו בנות מסכנות
בודדות שלא ידעו כיצד להתנהג.

אחד שלח ללבנון את יוסף ושני לארגנטינה.
בארגנטינה התחתן עם גויה ונולדו להם ארבעה ילדים. אבי רצה שיחור לארץ
אבל הם לא רצו.
האח יוסף היה מנהל עבודה חקלאית שם נלקח לצבא התורכי הלך ולא
חזר.
החברים שלי כילדה היו ילדי השכנים אסור היה לצאת מגבולות מקוה .
כשגדלנו והייתי כבת 12 פתחו בית ספר של נזירות איטלקיות צרפתיות ולמדנו
גם עברית. זה היה בנווה שלום. היו אז יפו ונוה שלום. ת"א עוד לא היתה.
כדי שלא נסתובב ברחובות הכניס אותנו אבא לבית ספר זה.
כשהייתי כבת 7 - 8 נפטרה אמי מחולירע. כל מי שנכנס לבית החולים לא יצא
משם.
הדודה אחות אמי חייתה אחר כך בביתנו לימדה אותנו לבשל להיות
בעלות בית טובות מה רצה הבעל אישה טובה וזהו.
עכשיו אני נזכרת אח אחד שהגיע למקווה תימני שאמר, הילדים מסתובבים
ככה סתם צריך ללמד אותם הוא אסף אותנו בנים ובנות יחדיו יושבים
אצלו בבית על הרצפה על מחצלאות והוא לימד תורה וגם את האלף-בית
ולקראו. הוא קרא והתנדנד. כך למדתי לקרוא עברית. למדנו אצלו חמישה-שישה
ילדים כשנה שנתיים.
בנווה שלום למדנו זמן קצר כי פרצה מלחמת העולם הראשונה ואז היינו בבית.
היינו עשרה ילדים ואחד התלמידים של מקוה הפך למורה וזה ניסים בכר שהפך
לאחר מכן להיות בעלי.
הוא לימד אותנו תנך וצרפתית אך בעיקר צרפתית כי צרפת תמכה במקווה.
איש לא דיבר עברית במקוה, דיברו ערבית, צרפתית, ובבית דברו ספניולית.
כי הרי אבי מירושלים. כשנגמרה מלחמת העולם הראשונה הגיע ארצה מגרמניה
דר טהאן מנהל בנק אנגלו פלסטין אשתו היתה אישה נהדרת והיא החליטה
לפתוח בנווה שלום בית ספר לבנות. למלאכת יד וצרפתית העיקר היה לאסוף
אותנו שלא נסתובב ברחובות הבנים למדו בחדר.
בערב למדנו עברית היא החליטה שצריך ללמוד עברית. היא עצמה לא ידעה
עברית אבל אמרה שצריך ללמוד ודאגה למורה. היינו כ-15 ילדות
אחר-כך היא הקימה בית ספר לבנות בנווה צדק שהפכה לת"א. היה זה בית הספר
היחיד לבנות.
במקום שהילדות יסתובבו ואמנם קרו הרבה מקרים שבנות נאנסו עי
ערבים והיו גם התאבדויות לאחר שנכנסו להריון. המשפחות היו מעדות המזרח
ולעשות בושה כזאת למשפחה הפתרון היחיד היה להתאבד.
הבנות כולן יפות וערבים כרכרו סביבן הרי היו שכנים היו בנות מסכנות
בודדות שלא ידעו כיצד להתנהג.

3

בבית-הספר לעבודת-יד למדנו עברית, אחה"צ עם מורה שבאה מרוסיה. הביאו
ממחטות מוכנות מגרמניה ואנחנו עשינו "שפיצלך" עם חוט ומחט, מין עיטור
סביב הממחטה, כך עשינו מפות בחוט ומחט (הנראה כמו עבודה במסרגה אחת).
את המפות והממחטות שלחנו לגרמניה למכירה, ואנו קיבלנו כסף עבורן.
מכשיר שעבדנו בו נקרא מקויק. אינני יודעת מה מקור המילה. היא דיברה
איתנו גרמנית.

בנות שידעו יידיש תרגמו לנו. גם אני למדתי יידיש במהירות רבה.
הרווחנו 20 פרנק לחודש, שהיה אז הרבה כסף - אותו מסרתי לאבא שהיה מחוסר
עבודה. אחותי - פלורין, הגדולה טיפלה בנו.
כאשר מתה אימי, הביא אבא את אחותה הביתה, שגרה ביפו, משפחת ארואס,
משפחה עשירה מאד שבאה ארצה מצפון-אפריקה, שתהיה עקרת הבית ותטפל
בילדים.
השוחט שהיה במקוה לא הסכים בשום אופן שתחיה עם איש ללא נישואין. הם
אמנם ערכו קידושין, אבל מעולם לא חיו כבני זוג. דודה זו מעולם לא
נישאה.
אני השגחתי ובדקתי מה היחסים בין אבא והדודה הזו. דודה שמחה - שמויחה,
היא טיפלה ומגדלת אותנו, אך בשום אופן לא רצתה להנשא לאבי. היתה אשה
ללא השכלה, אך פקחית מאד.

במלחמת העולם הראשונה הגיע פקודה לעזוב את מקוה. אבא שכר דירה בין יפו
לנווה-שלום, שם חיו הרבה יהודים, שם חיינו גם אנחנו, ואבא המשיך לעבוד
במקוה. נשארו שם מספר תלמידים - כדי לא לנטוש את המקום. אבא ניהל את
המטבח במקוה ויחד עם פועלים ערבים ובישל. מהאזור הביאו ירקות והוא בישל
לעשרת התלמידים. המנהל לופו דאג שמקוה לא תיעזב.
את החקלאות למדו מערביי יאזור.

אנחנו לא רעבנו במלחמה, כי הערבים מיאזור הביאו לנו לחם. אבא, שהיה אדם
פיקח, אגר מזון כמו: עדשים, אורז, שעועית, אך כשאמי חלתה בחולירע, באו
התורכים לחטא את הבית והם לקחו את הכל.

הייתי ילדה שובבה ואחותי עוד יותר, אך אני עשיתי את הדברים בשכל. יום
אחד קטפנו שסק בלי רשות, המנהל לופו ראה אותנו והרביץ לנו מכות במקל,
איתו הלך תמיד. טיפסנו על העץ ונשארנו שם חצי יום, עד שלופו התייאש
והסתלק. אז ירדנו עם השסק והלכנו הביתה. היו במקוה סהכ 2 עצי
שסק.

בבית הספר לעבודת יד למדנו עברית אחרי הצהרים עם מורה שבאה מרוסיה הביאו ממחטות מוכנות מגרמניה ואנחנו עשינו שפיצאלאך עם חוט ומחט מין עיטור סביב הממחטה. כך עשינו מפות בחוט ומחט שנראה כמו עבודה במסרגה אחת. את המפות והממחטות שלחנו לגרמניה למכירה ואנו קיבלנו כסף עבורן. המכשיר שעבדנו בו נקרא מקויק. אינני יודעת מה מקור המילה. היא דיברה איתנו גרמנית.
בנות שידעו יידיש תרגמו לנו גם אני למדתי יידיש במהירות רבה. הרווחנו 20 פרנק לחודש שהיה אז הרבה כסף אותו מסרתי לאבא שהיה מחוסר עבודה אחותי פלורין הגדולה טיפלה בנו.
כשמתה אימי הביא אבא את אחותה הביתה שגרה ביפו משפחת ארואס משפחה עשירה מאד שבאה ארצה מצפון אפריקה שתהיה עקרת בית ותטפל בילדים.
השוחט שהיה במקווה לא הסכים בשום אופן שתחיה עם איש ללא נישואין. הם ערכו קידושין אבל מעולם לא חיו כבני זוג. דודה זו מעולם לא נישאה.
אני השגחתי ובדקתי מה היחסים בין אבא לבין דודה שמחה שמויחה. היא טיפלה וגידלה אותנו אך בשום אופן לא רצתה להינשא לאבי. היתה אישה ללא השכלה אך פקחית מאד.

במ.ע. 1 הגיעה פקודה לעזוב את מקווה. אבא שכר דירה בין יפו לנווה שלום שם חיו הרבה יהודים. אבא המשיך לעבוד במקווה. נשארו שם מספר תלמידים כדי לא לנטוש את המקום. אבא ניהל את המטבח במקווה עם פועלים ערבים ובישל. מהאזור הביאו ירקות והוא בישל לעשרת התלמידים. המנהל לופו דאג שמקווה לא תעזב.
את החקלאות למדו מערביי יזור.

לא רעבנו במלחמה כי ערבים מיזור הביאו לנו לחם. אבא שהיה אדם פיקח אגר מזון כמו עדשים אורז שעועית אך כשאמי חלתה בחולירע באו התורכים לחטא את הבית והם לקחו את הכול.

הייתי ילדה שובבה ואחותי עוד יותר אך אני עשיתי את הדברים בשכל. יום אחד קטפנו שסק בלי רשות המנהל לופו ראה אותנו והרביץ לנו מכות במקל שאתו הלך תמיד. טיפסנו על העץ ונשארנו שם חצי יום עד שלופו התייאש והסתלק. אז ירדנו עם השסק והלכנו הביתה. היו במקווה סהכ 2 עצי שסק.

איזה מין בית היה לך?

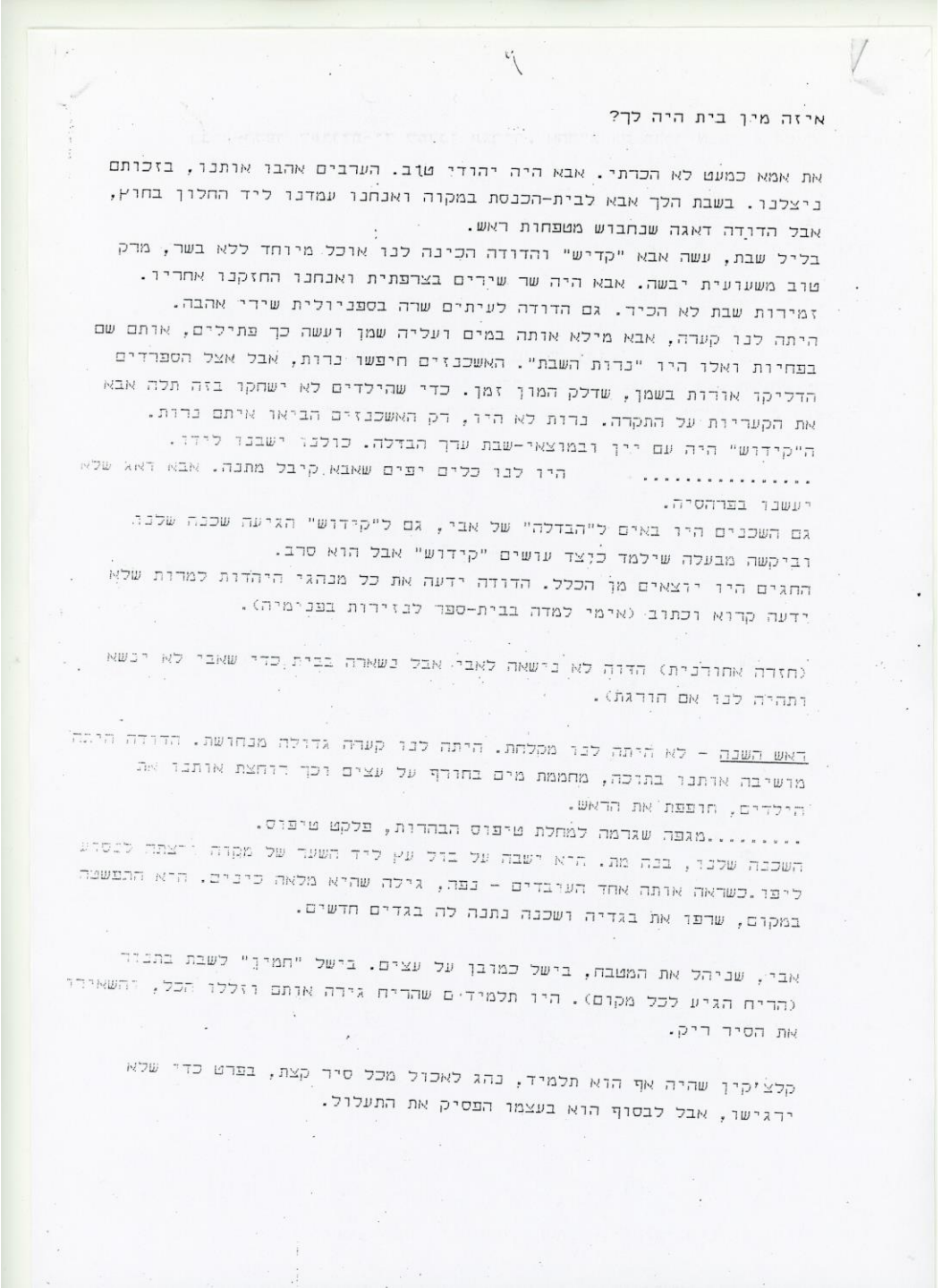
את אמא כמעט לא הכרתי. אבא היה יהודי טוב. הערבים אהבו אותנו. בזכותם ניצלנו. בשבת הלך אבא לבית הכנסת במקווה ואנחנו עמדנו ליד החלון בחוץ אבל הדודה דאגה שנחבוש מטפחות ראש.
בליל שבת עשה אבא קידוש והדודה הכינה אוכל מיוחד ללא בשר. מרק טוב משעועית יבשה. אבא שר שירים בצרפתית ואנחנו החזקנו אחריו. זמירות שבת לא הכיר. גם הדודה שרה לעתים בספניולית שירי אהבה. היתה לנו קערה אבא מילא אותה במים עליה שמן ועשה פתילים אותם שם בפחיות ואלה היו נרות השבת. האשכנזים חיפשו נרות אבל אצל הספרדים הדליקו אורות בשמן שדלק המון זמן. כדי שהילדים לא ישחקו בזה תלה אבא את הקעריות מהתקרה. נרות לא היו. רק האשכנזים הביאו איתם נרות. הקידוש היה עם יין ובמוצאי שבת ערך הבדלה. כולנו ישבנו לידו. ....היו לנו כלים יפים שאבא קיבל מתנה . אבא דאג שלא יעשנו בפרהסיה.
גם השכנים היו באים ל"הבדלה" של אבי, גם ל"קידוש" הגיעה שכנה שלנו ובקשה מבעלה שילמד כיצד עושים "קידוש" אבל הוא סירב. החגים היו יוצאים מן הכלל. הדודה ידעה את כל מנהגי היהדות למרות שלא ידעה קרוא וכתוב (אמי למדה בבית ספר לנזירות בפנימיה).

בחזרה – הדודה לא נישאה לאבי אבל נשארה בבית כדי שאבי לא יינשא ותהיה לנו אם חורגת.

ראש השנה – לא היתה לנו מקלחת רק קערה גדולה מנחושת הדודה הושיבה אותנו בתוכה מחממת מים בחורף על עצים וככה רוחצת את הילדים חופפת את הראש
.....מגפת טיפוס הבהרות
השכנה שלנו בנה מת היא ישבה על בול עץ ליד השער של מקווה ורצתה לסוע ליפו. כשראה אותה אחד העובדים נפח גילה שהיא מלאה כינים. היא התפשטה במקום שרפו את בגדיה ושכנה נתנה לה בגדים חדשים.

אבי שניהל את המטבח בישל על עצים חמין לשבת בתנור הריח הגיע לכל מקום. היו תלמידים שהריח גירה אותם וזללו הכול והשאירו סיר ריק.

קלצקין היה גם הוא תלמיד נהג לאכול מכל סיר קצת כדי שלא ירגישו אבל לבסוף הוא בעצמו הפסיק את התעלול.

עלי להסביר – היה תנור אחד כללי בכל מקום וכל עקרת בית הביאה את הסירים
ביום שישי לבשל ובשבת בבוקר כל משפחה לקחה את סיריה מהתנור. השכנות
נשארו המומות. לאן נעלם הבשר?

לקראת ראש השנה תפרה לנו תופרת ערבית בגדים לחג. לא היו תופרות
יהודיות. אנחנו הבנות היינו לבושות הכי יפה. היה לי דוד עשיר במצרים
שניהל חנות בעיר ובכל הזדמנות שלח לנו בדים.

אבא והדודה הלכו לבית הכנסת, ואנחנו שיחקנו בחוץ.
גם ביום כיפור הלכו כולם לבית הכנסת – גם התלמידים והמורים.
בערב היתה שמחה וששון. השוחט בא הביתה והיתה ארוחה חגיגית. אנחנו
נחשבנו לעשירים לעומת היהודים בנוה שלום. לאבא היה תמיד קצת כסף ועזרה
הערבים שאהבו את אבא, הביאו מדי פעם תוצרת חקלאית.
אבא עשה כפרות ואנחנו הילדים צחקנו. לכל ילד שחטו עוף, וכל ילד עשה
"כפרה", זו כפרתך זו...
גם אחי בארגנטינה שחט עוף, אותו נתן לעניים. את העופות הניחו בחגיגיות
בקרח, אותו קנינו בבלוקים אצל הערבים, והיה לאכול את הבשר מהר שלא
יתקלקל.

במאורעות 1921 חיפשו הערבים את פרינטה – את אבי חשבו שרוצים להרגו, אבל
הם אהבו אותו והאמין להם והם באו להגן עליו.

אבא דיבר ערבית, עברית, מעט ספניולית, תורכית וצרפתית. זאת למד
ב"אליאנס" בירושלים.

בחנוכה אבא סידר חנוכיה. נפח ביפו התקין חנוכיות שמן. אבא ערך תפלה
והעמיד את כולנו סביב החנוכיה ושרנו בספניולית שירי חנוכה.
המאכלים לחג היו לביבות בצק. במקום שמרים שלא היו, לקחו בצק, יצקו מעט
לימון כדי להתפיח את הבצק. על זה פזרו קינמון וסוכר וחילקנו לכל
השכנים. כך נהגתי גם אני בחוקוק.

ביפו היה שוחט. אם השחיטה יוצאת כשרה, הבשר היה נמכר ליהודים אם טרפה –
לערבים בחצי מחיר, לכן אכלנו הרבה בשר כי לשמור אותו אי-אפשר.

בפורים מי שרצה התחפש. אני לא. אבא הלך לביכ-הכנסת, אני לא אהבתי ללכת,
לא האמנתי.
תמיד אמרתי: אם יש אלוהים, אז למה מתים. אבא קרא לפנינו מהמגילה, הוא
רצה שנהיה יהודים, אבל לא אנשים שמתפללים ולאחר-מכן גונבים וחוטאים.

עלי להסביר היה תנור אחד כללי בכל מקום וכל עקרת בית הביאה את הסירים לבישול ובשבת בבוקר כל משפחה לקחה את סיריה מהתנור. השכנות נשארו המומות לאן נעלם הבשר.

לקראת ראש השנה תפרה לנו תופרת ערביה בגדים לחג. לא היו תופרות יהודיות. אנחנו הבנות היינו לבושות הכי יפה. היה לי דוד עשיר במצרים שניהל חנות בעיר, ובכל הזדמנות שלח לנו בדים.

אבא והדודה הלכו לבית הכנסת ואנחנו שיחקנו בחוץ.
גם ביום כיפור הלכו כולם לבית הכנסת התלמידים והמורים.
בערב היתה שמחה וששון. השוחט בא הביתה והיתה ארוחה חגיגית. אנחנו נחשבנו עשירים לעומת היהודים בנווה שלום. לאבא היה תמיד קצת כסף ועזרה מהערבים שאהבו אותו הביאו מדי פעם תוצרת חקלאית.
אבא עשה כפרות ואנחנו הילדים צחקנו. לכל ילד שחטו עוף וכל אחד עשה כפרה זו כפרתך וכו.
גם אחי בארגנטינה שחט עוף אותו נתן לעניים. את העופות הניחו בחגיגיות בקרח אותו קנינו בבלוקים אצל הערבים והיה לאכול את הבשר מהר שלא יתקלקל.

במאורעות 1921 חיפשו הערבים את פרינטה את אבי חשבו שרוצים להרגו. אבל הם אהבו אותו והאמין להם והם באו להגן עליו.

אבא דיבר ערבית עברית מעט ספניולית תורכית וצרפתית זאת למד באליאנס בירושלים.

בחנוכה אבא סידר חנוכיה מנפח ביפו שהתקין חנוכיות שמן אבא ערך תפילה והעמיד את כולנו סביב החנוכיה ושרנו בספניולית שירי חנוכה.
המאכלים לביבות בצק. במקום שמרים שלא היו לקחו בצק יצקו מעט לימון כדי להתפיח אותו על זה פזרו קינמון וסוכר וחילקנו לכל השכנים. כך נהגתי גם אני בחוקוק.

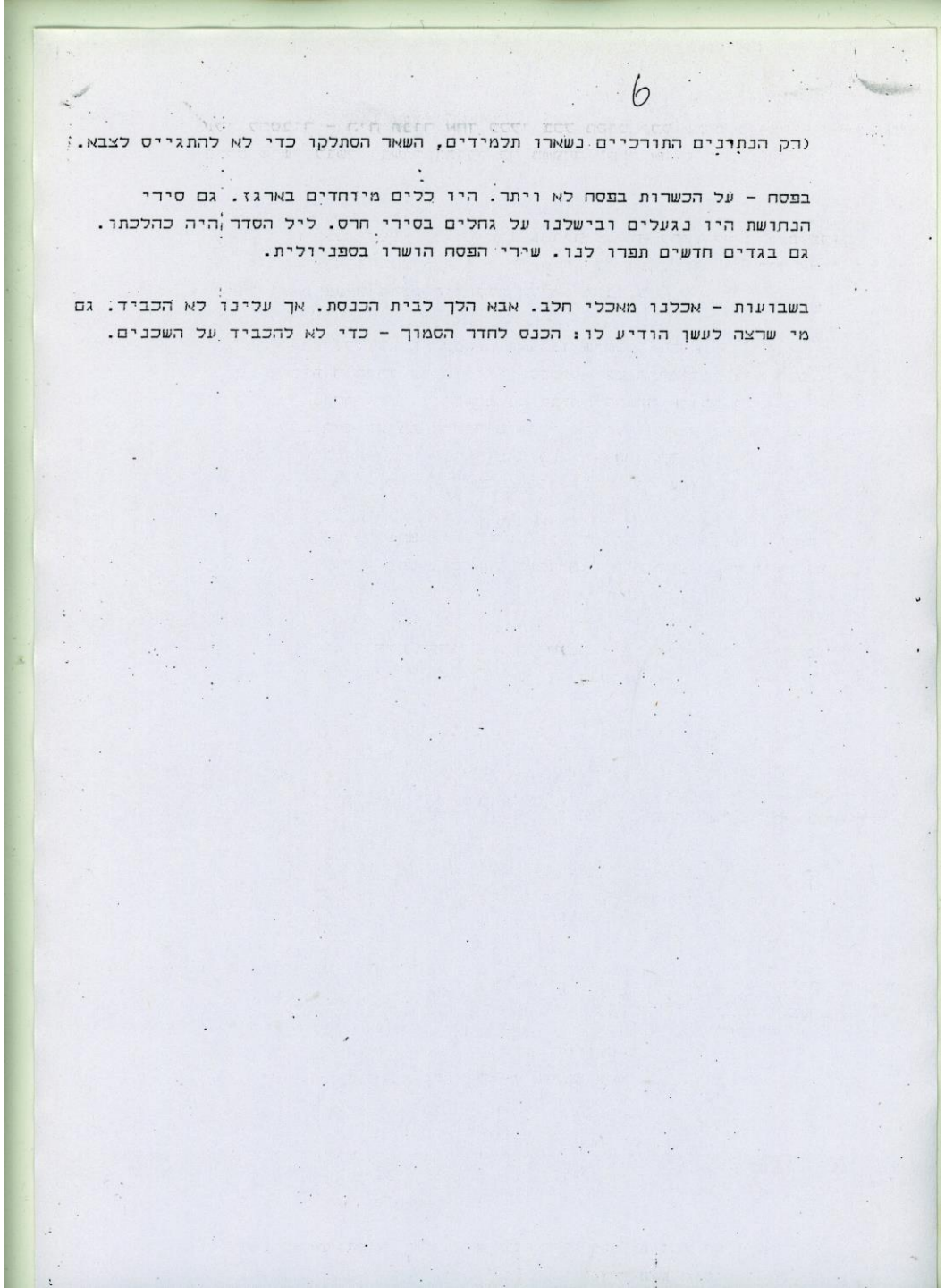
ביפו היה שוחט אם השחיטה יוצאת כשרה הבשר היה נמכר ליהודים אם טרפה לערבים בחצי מחיר. לכן אכלנו הרבה בשר כי לשמור אותו אי אפשר.

בפורים מי שרצה התחפש. אני לא. אבא הלך לביכנ אני לא אהבתי ללכת לא האמנתי.
תמיד אמרתי אם יש אלוהים אז למה מתים. אבא קרא לנו מהמגילה הוא רצה שנהיה יהודים אבל לא אנשים שמתפללים ואחכ גונבים וחוטאים.

רק הנתינים התורכים נשארו תלמידים השאר הסתלקו כדי לא להתגייס לצבא.

בפסח הכול היה כשר. כלים מיוחדים בארגז גם סירי
הנחושת נגעלו ובשלנו על גחלים בסירי חרס. ליל הסדר היה כהלכתו.
גם בגדים חדשים תפרו לנו. שירי הפסח שרנו בספניולית.

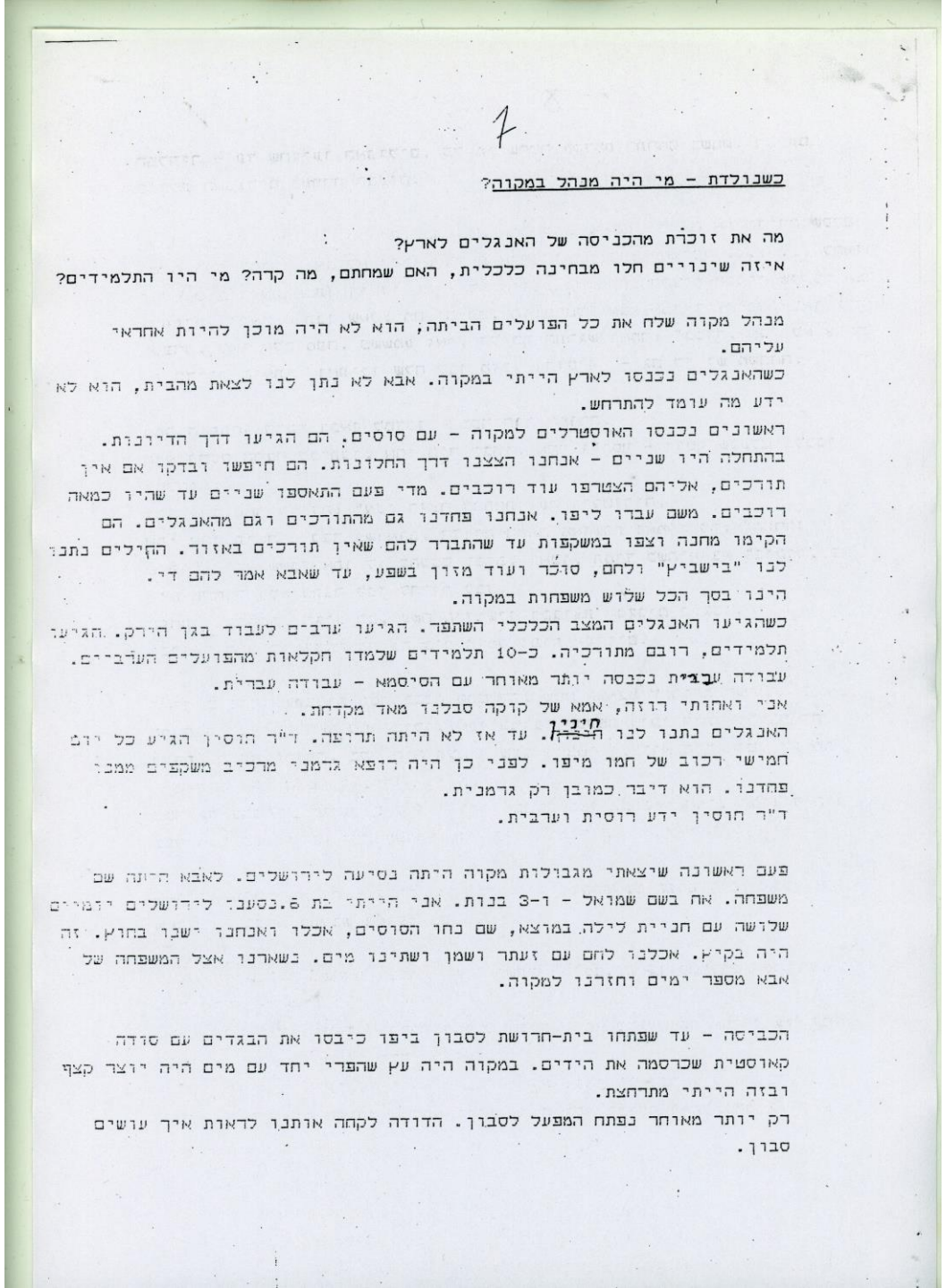
בשבועות אכלנו מאכלי חלב. אבא הלך לביכנ אך עלינו לא הכביד
מי שרצה לעשן הודיע לו. הכנס לחדר הסמוך כדי לא להכביד על השכנים.

6

רק הנתינים התורכיים נשארו תלמידים, השאר הסתלקו כדי לא להתגייס לצבא.

בפסח - על הכשרות בפסח לא ויתר. היו כלים מיוחדים בארגז. גם סירי
הנחושת היו נגעלים ובישלנו על גחלים בסירי חרס. ליל הסדר היה כהלכתו.
גם בגדים חדשים תפרו לנו. שירי הפסח הושרו בספניולית.

בשבועות - אכלנו מאכלי חלב. אבא הלך לבית הכנסת. אך עלינו לא הכביד. גם
מי שרצה לעשן הודיע לו: הכנס לחדר הסמוך - כדי לא להכביד על השכנים.

כשנולדת - מי היה מנהל במקוה?

מה את זוכרת מהכניסה של האנגלים לארץ?
איזה שינויים חלו מבחינה כלכלית, האם שמחתם, מה קרה? מי היו התלמידים?

מנהל מקוה שלח את כל הפועלים הביתה; הוא לא היה מוכן להיות אחראי עליהם.
כשהאנגלים נכנסו לארץ הייתי במקוה. אבא לא נתן לנו לצאת מהבית, הוא לא ידע מה עומד להתרחש.
ראשונים נכנסו האוסטרלים למקוה - עם סוסים. הם הגיעו דרך הדיונות.
בהתחלה היו שניים - אנחנו הצצנו דרך החלונות. הם חיפשו ובדקו אם אין תורכים, אליהם הצטרפו עוד רוכבים. מדי פעם התאספו שניים עד שהיו כמאה רוכבים. משם עברו ליפו. אנחנו פחדנו גם מהתורכים וגם מהאנגלים. הם הקימו מחנה וצפו במשקפות עד שהתברר להם שאין תורכים באזור. החיילים נתנו לנו "ביסקויט" ולחם, סוכר ועוד מזון בשפע, עד שאבא אמר להם די.
היינו בסך הכל שלוש משפחות במקוה.
כשהגיעו האנגלים המצב הכלכלי השתפר. הגיעו ערבים לעבוד בגן הירק. הגיעו תלמידים, רובם מתורכיה. כ-10 תלמידים שלמדו חקלאות מהפועלים העבריים.
עבודה עברית נכנסה יותר מאוחר עם הסיסמא - עבודה עברית.
אני ואחותי רוזה, אמא של קוקה סבלנו מאד מקדחת.
האנגלים נתנו לנו כינין. עד אז לא היתה תרופה. ד"ר חוסין הגיע כל יום חמישי רכוב על חמור מיפו. לפני כן היה רופא גרמני מרכיב משקפיים ממנו פחדנו. הוא דיבר רק גרמנית כמובן.
ד"ר חוסין ידע רוסית וערבית.

פעם ראשונה שיצאתי מגבולות מקוה היתה נסיעה לירושלים. לאבא היתה שם משפחה. אח בשם שמואל - ו-3 בנות. אני הייתי בת 6. נסענו לירושלים יומיים שלושה עם חניית לילה במוצא, שם נחו הסוסים, אכלו ואנחנו ישנו בחוץ. זה היה בקיץ. אכלנו לחם עם זעתר ושמן ושתינו מים. נשארנו אצל המשפחה של אבא מספר ימים וחזרנו למקוה.

הכביסה - עד שפתחו בית-חרושת לסבון ביפו כיבסו את הבגדים עם סודה קאוסטית שכרסמה את הידיים. במקוה היה עץ שהפרי יחד עם מים היה יוצר קצף ובזה הייתי מתרחצת.
רק יותר מאוחר נפתח המפעל לסבון. הדודה לקחה אותנו לראות איך עושים סבון.

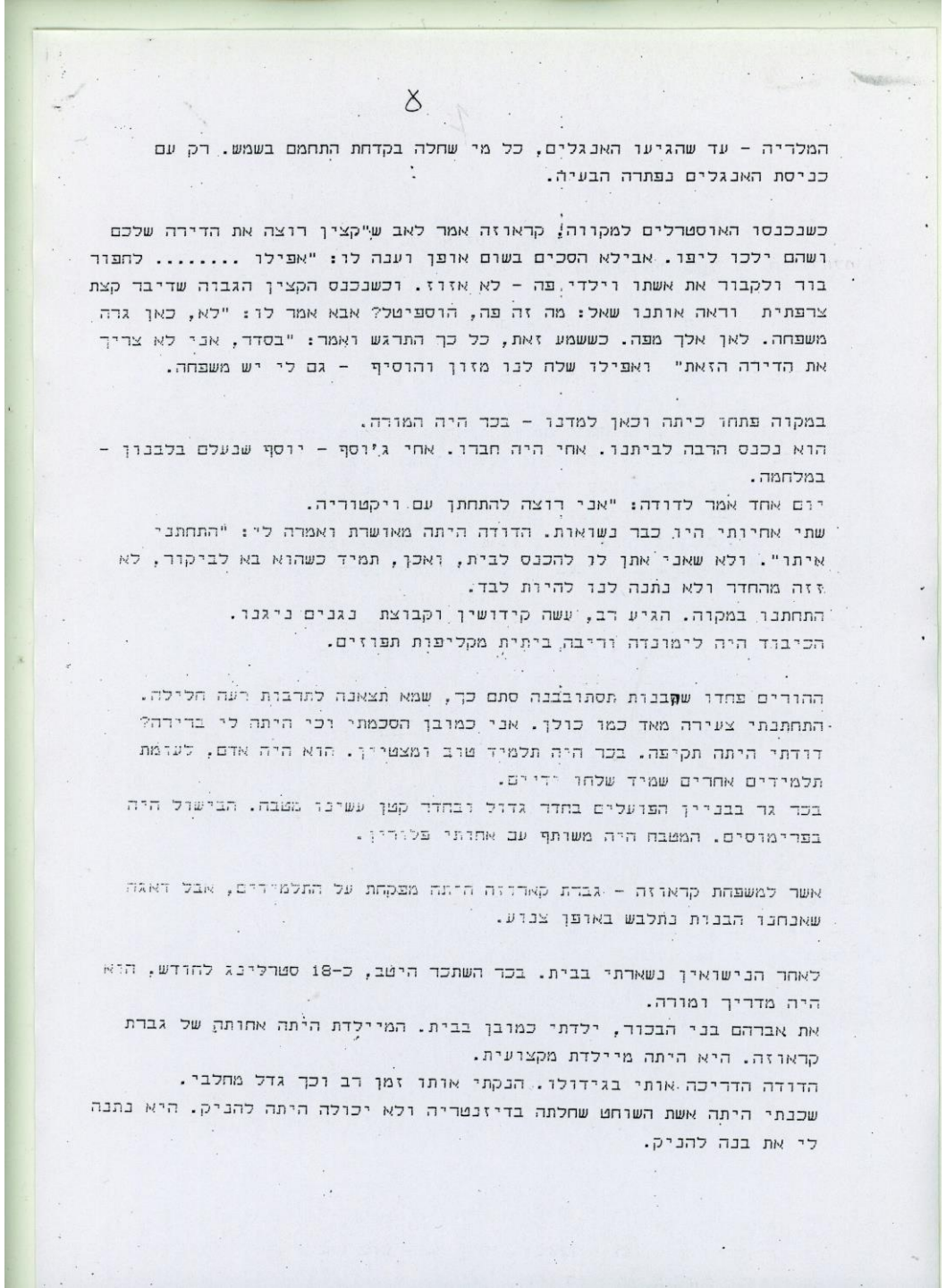
כשנולדת מי היה מנהל מקווה

מה את זוכרת מהכניסה של האנגלים לארץ
איזה שינויים חלו מבחינה כלכלית האם שמחתם מה קרה, מי היו התלמידים

מנהל מקווה שלח את כל הפועלים הביתה. הוא לא היה מוכן להיות אחראי עליהם .
כשהאנגלים נכנסו הייתי במקוה. אבא לא נתן לנו לצאת מהבית הוא לא ידע מה עומד להתרחש.
ראשונים נכנסו למקווה האוסטרלים רכובים על סוסים הגיעו דרך הדיונות. בהתחלה היו שניים . אנחנו הצצנו דרך החלונות. הם חיפשו ובדקו שאין תורכים. אליהם הצטרפו עוד רוכבים. מדי פעם התאספו שניים עד שהיו כמאה רוכבים. משם עברו ליפו. אנחנו פחדנו גם מהתורכים וגם מהאנגלים. הם הקימו מחנה וצפו במשקפות עד שהתברר שאין תורכים באזור. החיילים נתנו לנו ביסביץ ולחם סוכר ועוד מזון בשפע. עד שאבא אמר להם די.
היינו סהכ 3 משפחות במקווה.
שהגיעו האנגלים השתפר מצבנו הכלכלי. ערבים הגיעו לעבוד בגן הירק. הגיעו תלמידים רובם מתורכיה. כעשרה תלמידים מהפועלים הערבים למדו חקלאות. עבודה עברית נכנסה יותר מאוחר עם הסיסמה עבודה עברית.
אני ואחותי רוזה אמא של קוקה סבלנו מאד מקדחת.
האנגלים נתנו לנו כינין עד אז לא היתה תרופה. דוקטור חוסיין הגיע כל יום חמישי רכוב על חמור מיפו. לפני כן היה רופא גרמני מרכיב משקפיים ממנו פחדנו הוא דיבר רק גרמנית כמובן.
דוקטור חוסיין ידע רוסית וערבית.

פעם ראשונה שיצאתי מגבולות מקווה היתה נסיעה לירושלים. לאבא היתה שם משפחה אח בשם שמואל ושלוש בנות. אני הייתי בת שש. נסענו לירושלים יומיים שלושה עם חניית לילה במוצא שם נחו הסוסים אכלו ואנחנו ישנו בחוץ. זה היה בקיץ. אכלנו לחם עם זעתר ושמן ושתינו מים. נשארנו אצל המשפחה של אבא מספר ימים וחזרנו למקוה.

כביסה - עד שפתחו בית חרושת לסבון ביפו כיבסו את הבגדים עם סודה קאוסטית שכרסמה את הידיים. במקווה היה עץ שהפרי יחד עם מים יצרו קצף ובזה התרחצתי.
רק מאוחר יותר נפתח המפעל לסבון הדודה לקחה אותנו לראות איך עושים סבון.

מלריה - עד האנגלים כל מי שחלה בקדחת התחמם בשמש. רק כשהגיעו נפתרה הבעיה.

כשנכנסו האוסטרלים למקוה קראוזה אמר לאב שקצין רוצה את הדירה שלכם ושהם ילכו ליפו. אבילא הסכים בשום אופן וענה לו: "אפילו ..... לחפור בור ולקבור את אשתו וילדי פה - לא אזוז. וכשנכנס הקצין הגבוה שדיבר קצת צרפתית וראה אותנו שאל: מה זה פה, הוספיטל? אבא אמר לו: "לא, כאן גרה משפחה. לאן אלך מפה. כששמע זאת, כל כך התרגש ואמר: "בסדר, אני לא צריך את הדירה הזאת" ואפילו שלח לנו מזון והוסיף - גם לי יש משפחה.

במקוה פתחו כיתה וכאן למדנו - בכר היה המורה.
הוא נכנס הרבה לביתנו. אחי היה חברו. אחי ג'וסף - יוסף שנעלם בלבנון - במלחמה.
יום אחד אמר לדודה: "אני רוצה להתחתן עם ויקטוריה.
שתי אחיותי היו כבר נשואות. הדודה היתה מאושרת ואמרה לי: "התחתני איתו". ולא שאני אתן לו להכנס לבית, ואכן, תמיד כשהוא בא לביקור, לא זזה מהחדר ולא נתנה לנו להיות לבד.
התחתנו במקוה. הגיע רב, עשה קידושין וקבוצת נגנים ניגנו.
הכיבוד היה לימונדה וריבה ביתית מקליפות תפוזים.

ההורים פחדו שהבנות תסתובבנה סתם כך, שמא תצאנה לתרבות רעה חלילה.
התחתנתי צעירה מאד כמו כולן. אני כמובן הסכמתי, וכי היתה לי ברירה?
דודתי היתה תקיפה. בכר היה תלמיד מצטיין. הוא היה אדם, לעומת תלמידים אחרים שמיד שלחו ידיים.
בכר גר בבנין הפועלים בחדר גדול ובחדר קטן עשינו מטבח. הבישול היה בפרימוסים. המטבח היה משותף עם אחותי פלורין.

אשר למשפחת קראוזה - גברת קראוזה היתה מפקחת על התלמידים, אבל דאגה שאנחנו הבנות נתלבש באופן צנוע.

לאחר הנישואין נשארתי בבית. בכר השתכר היטב, כ-18 סטרלינג לחודש. הוא היה מדריך ומורה.
את אברהם בני הבכור, ילדתי כמובן בבית. המיילדת היתה אחותה של גברת קראוזה. היא היתה מיילדת מקצועית.
הדודה הדריכה אותי בגידולו. הינקתי אותו זמן רב וכך גדל מחלבי.
שכנתי היתה אשת השוחט שחלתה בדיזנטריה ולא יכולה היתה להניק. היא נתנה לי את בנה להניק.

מלריה - עד האנגלים כל מי שחלה בקדחת התחמם בשמש. רק כשהגיעו נפתרה הבעיה.

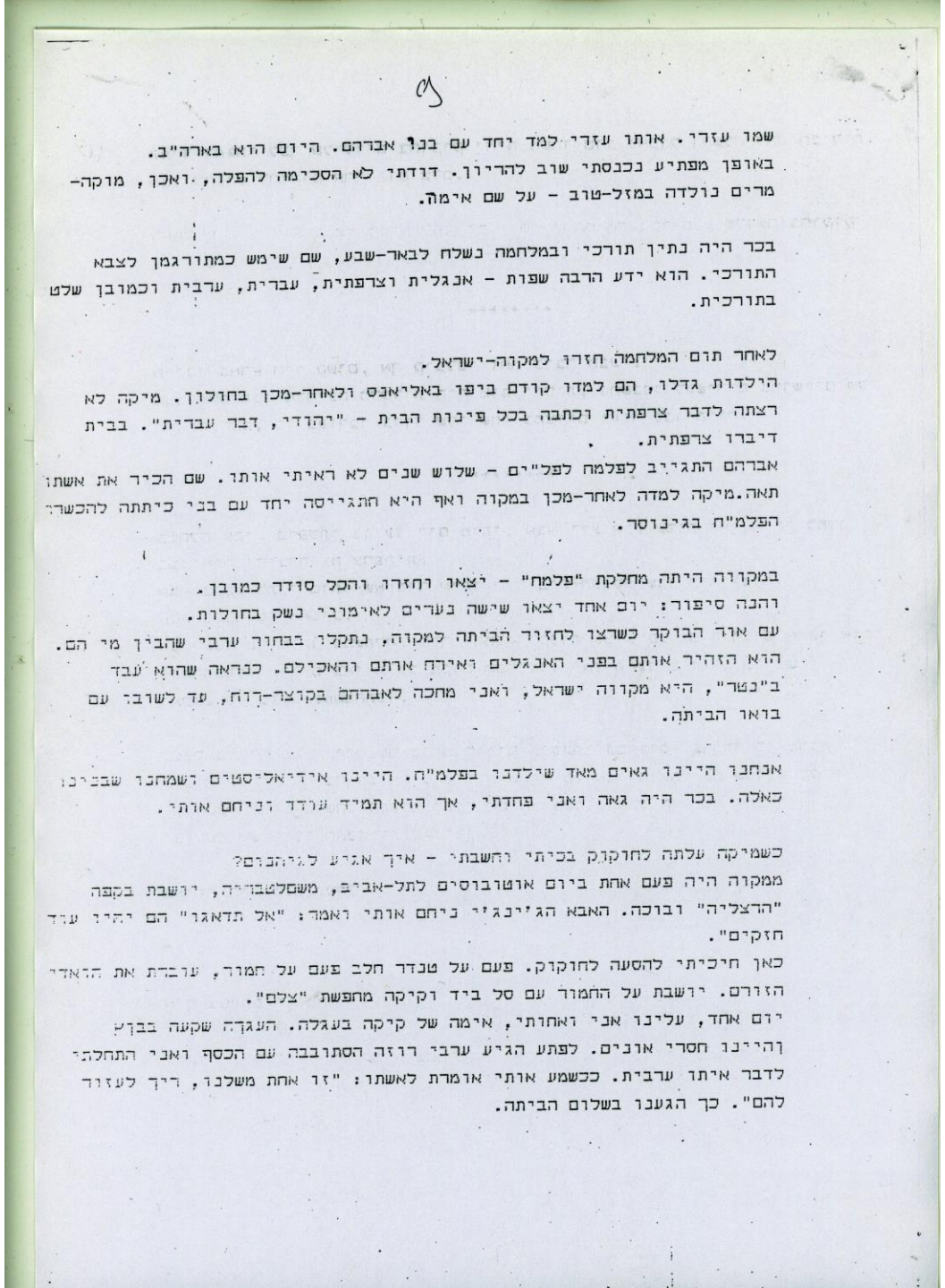
כשנכנסו האוסטרלים למקוה קראוזה אמר לאב שקצין רוצה את הדירה שלכם ושהם ילכו ליפו. אבי לא הסכים בשום אופן וענה לו, אפילו....לחפור בור ולקבור את אשתו וילדי פה לא אזוז מפה. וכשנכנס הקצין הגבוה שדיבר קצת צרפתית וראה אותנו שאל, מה זה פה, הוספיטל? אבא אמר לו לא, כאן גרה משפחה, לאן אלך מפה. כששמע זאת כך התרגש ואמר, בסדר, אני לא צריך את הדירה הזאת, ואפילו שלח לנו מזון והוסיף, גם לי יש משפחה.

במקוה פתחו כיתה וכאן למדנו. בכר היה המורה.
הוא נכנס הרבה לביתנו. אחי היה חברו. אחי גוזף יוסף שנעלם בלבנון במלחמה.
יום אחד אמר לדודה, אני רוצה להתחתן עם ויקטוריה.
2 אחיותי היו כבר נשואות. הדודה היתה מאושרת ואמרה לי, תתחתני אתו. ולא – אני לא אתן לו להכנס לבית. ואכן, תמיד כשבא לביקור לא זזה מהחדר ולא נתנה לנו להיות לבד.
התחתנו במקוה הגיע רב עשה קידושים וקבוצת נגנים נגנה.
הכיבוד היה לימונדה וריבה ביתית מקליפות תפוזים.

ההורים פחדו שהבנות תסתובבנה סתם כך שמא תצאנה לתרבות רעה חלילה.
התחתנתי צעירה מאד כמו כולן. אני כמובן הסכמתי, וכי היתה לי ברירה?
דודתי היתה תקיפה. בכר היה תלמיד מצטיין הוא היה אדם לעומת אחרים שמיד שלחו ידיים.
בכר גר בבנין הפועלים בחדר גדול ובחדר קטן עשינו מטבח. הבישול היה בפרימוסים המטבח היה משותף עם אחותי פלורין.

באשר למשפחת קראוזה – גברת קראוזה היתה מפקחת על התלמידים אבל דאגה שאנחנו הבנות נתלבש צנוע.

לאחר הנישואים נשארתי בבית. בכר השתכר היטב, כ-18 שטרלינג לחודש. הוא היה מדריך ומורה.
את אברהם בני הבכור ילדתי כמובן בבית. המילדת היתה אחותה של גברת קראוזה, מילדת מקצועית.
הדודה הדריכה אותי בגידולו. הינקתי אותו זמן רב.
שכנתי היתה אשת השוחט שחלתה בדיזנטריה ולא יכולה להניק. היא נתנה לי את בנה להניק אותו.

שמו עזרי. אותו עזרי למד יחד עם בני אברם. היום הוא בארה"ב.
באופן מפתיע נכנסתי שוב להריון. דודתי לא הסכימה להפלה, ואכן, מוקה-
מרים נולדה במזל-טוב - על שם אימה.

בכר היה נתין תורכי ובמלחמה נשלח לבאר-שבע, שם שימש כמתורגמן לצבא
התורכי. הוא ידע הרבה שפות - אנגלית וצרפתית, עברית, ערבית וכמובן שלט
בתורכית.

לאחר תום המלחמה חזרו למקוה-ישראל.
הילדות גדלו, הם למדו קודם ביפו באליאנס ולאחר-מכן בחולון. מיקה לא
רצתה לדבר צרפתית וכתבה בכל פינות הבית - "יהודי, דבר עברית". בבית
דיברו צרפתית.
אברהם התגייב לפלמח לפל"ים - שלוש שנים לא ראיתי אותו. שם הכיר את אשתו
תאה. מיקה למדה לאחר-מכן במקוה ואף היא התגייסה יחד עם בני כיתתה להכשרה
הפלמ"ח בגינוסר.

במקוה היתה מחלקת "פלמח" - יצאו וחזרו והכל סודר כמובן.
והנה סיפור: יום אחד יצאו שישה בערים לאימוני נשק בחולות.
עם אור הבוקר כשרצו לחזור הביתה למקוה, נתקלו בבחור ערבי שהבין מי הם.
הוא הזהיר אותם בפני האנגלים וארח אותם והאכילם. כנראה שהוא עבד
ב"נטר", היא מקוה ישראל, ואני מחכה לאברהם בקוצר-רוח, עד לשובו עם
בואו הביתה.

אנחנו היינו גאים מאד שיילדנו בפלמ"ח. היינו אידיאליסטים ושמחנו שבנינו
כאלה. בכר היה גאה ואני פחדתי, אך הוא תמיד עודד וניחם אותי.

כשמיקה עלתה לחוקוק בכיתי וחשבתי - איך אגיע לגיהינום?
ממקוה היה פעם אחת ביום אוטובוסים לתל-אביב, משלטשבריה, ישובת בקפה
"הרצליה" ובוכה. האבא הגינגי ניחם אותי ואמר: "אל תדאגו" הם יהיו עוד
חזקים".
כאן חיכיתי להסעה לחוקוק. פעם על טנדר חלב פעם על חמור, עברת את הואדי
הזורם. ישובת על החמור עם סל ביד וקיקה מחפשת "צלם".
יום אחד, עלינו אני ואחותי, אימה של קיקה בעגלה. העגלה שקעה בבוץ
והיינו חסרי אונים. לפתע הגיע ערבי רוזה הסתובבה עם הכסף ואני התחלתי
לדבר איתו ערבית. כששמע אותי אומרת לאשתו: "זו אחת משלנו, צריך לעזור
להם". כך הגענו בשלום הביתה.

שמו עזרי. אותו עזרי למד יחד עם בני אברם. היום הוא בארהב.
באופן מפתיע נכנסתי שוב להריון. דודתי לא הסכימה להפלה, ואכן, מוקה-
מרים נולדה במזל טוב על שם אימה.

בכר היה נתין תורכי ובמלחמה נשלח לבאר שבע שם שימש מתורגמן לצבא
התורכי. הוא ידע הרבה שפות אנגלית צרפתית עברית ערבית ושלט
בתורכית.

לאחר תום המלחמה חזר למקוה ישראל.
הילדות גדלו הן למדו קודם ביפו באליאנס ולאחר מכן בחולון. מיקה לא
רצתה לדבר צרפתית וכתבה בכל הבית יהודי דבר עברית. בבית
דברו צרפתית.
אברם התגייס לפלמח לפלים שלוש שנים לא ראיתי אותו. שם הכיר את אשתו
תאה. מיקה למדה לאחר מכן במקווה התגייסה עם בני כיתתה להכשרת
הפלמח בגינוסר.

במקווה היתה מחלקה של הפלמח יצאו וחזרו והכול סודר כמובן.
והנה סיפור : יום אחד יצאו 6 נערים לאימוני נשק בחולות.
עם אור הבוקר כשרצו לחזור למקווה הביתה נתקלו בבחור ערבי שהבין מי הם .
הוא הזהיר אותם מפני האנגלים וארח אותם בביתו והאכילם. כנראה שהוא עבד
בנטר, היא מקווה ישראל. ואני מחכה לאברם בקוצר רוח עד ששב.

אנחנו היינו גאים מאד שבננו בפלמח. היינו אידאליסטים ושמחנו שבנינו
כאלה. בכר היה גאה ואני פחדתי. אך הוא תמיד עודד וניחם אותי.

כשמיקה עלתה לחוקוק בכיתי וחשבתי איך אגיע לגיהינום.
ממקווה היה פעם ביום אוטובוס לתא משם לטבריה יושבת בקפה
הרצליה ובוכה האבא הגינגי ניחם אותי ואמר אל תדאגו הם יהיו עוד
חזקים
כאן חיכיתי להסעה לחוקוק פעם על טנדר חלב פעם על חמור עוברת את הואדי
הזורם יושבת על חמור עם סל ביד וקיקה מחפשת צלם.
יום אחד עלינו אני ואחותי אמא של קיקה בעגלה. העגלה שקעה בבוץ
והיינו חסרי אונים. לפתע הגיע ערבי רוזה הסתובבה עם הכסף ואני התחלתי
לדבר אתו ערבית. כששמע אותי אומרת לאשתו זו אחת משלנו צריך לעזור
להם. כך הגענו בשלום הביתה.

תמיד דאגתי לכך שילדים בחוקוק יהיה משהו טוב לאכול ושלחתי להם חבילות.
אבל להגיע לחוקוק ארך יום שלם.

לאחר מות בכר החלטתי לבוא לחוקוק. יש לי חמישה נכדים – שלושה בחוקוק
ושניים ברמתיים, ושמונה נינים – כן ירבו!.

****

חיינו בארץ היו קשים, אך קיבלנו זאת כדבר טבעי.
מצב משפחתנו מבחינה כלכלית היה טוב יחסית, נחשבנו לעשירים במושגים של
הימים ההם, כי נעזרנו בדוד שלי שחי במצרים ועזר לנו הרבה.

****

כשחלה אבי, טיפלתי בו עד יום מותו. אבא ידע אבע שפות ואף אימי למדה
בפנימיה ודיברה גם צרפתית.
אבא ביקש לפני מותו שאעבור איתו ליד בית-הכנסת שבו היה גבאי.
אבא נקבר בתל-אביב.
אבא עבד עד מותו במשתלה. הלך לרמלה לקנות עציצים. גם הערבים אהבו אותו,
וכשהתנפלו ערבים באזור על מקווה הכריזו: "אל תגעו בחוג'ה פריינטה" –
ואכן, לא נגעו במשפחתנו.

כשנסענו לווינה היינו בבית חולים (נסעתי עם גיסי שהיתה לו מחלת
עיניים), היה זה בחודש מאי, וירד גשם חזק. אני הייתי עם שמלות קלות
וחיפשנו מקום כלשהו לקנות מעיל. אבל זה היה יום ראשון,
וביום ראשון כל החנויות סגורות.

מאיפה היה לכם כסף?

לגיסי היה כסף.

איך נסעתם לווינה?

נסענו ברכבת עד מצרים ומשם לקחנו אוניה עד ברנדזי, משם נסענו הלאה,
ומשם ברכבת לווינה.

תמיד דאגתי לכך שילדים בחוקוק יהיה משהו טוב לאכול שלחתי להם חבילות אבל להגיע לשם לקח יום שלם.

לאחר מות בכר החלטתי לבוא לחוקוק יש לי חמישה נכדים שלושה בחוקוק שניים ברמתיים ושמונה נינים כן ירבו.

****

חיינו בארץ היו קשים אך קיבלנו זאת כדבר טבעי.
מצב משפחתנו כלכלית היה טוב יחסית כי הדוד ממצרים עזר לנו הרבה. נחשבנו לעשירים במושגים של
הימים ההם .

****

כשחלה אבי טיפלתי בו עד יום מותו. אבא ידע 4 שפות ואמי למדה בפנימיה ודברה גם צרפתית.
אבא ביקש ממני לפני מותו שאעבור אתו ליד בית הכנסת שבו היה גבאי.
אבא נקבר בתל אביב.
עד מותו עבד אבא במשתלה. הלך לרמלה לקנות עציצים. גם הערבים אהבו אותו.
וכשהתנפלו ערבים באזור על מקווה הכריזו אל תגעו בחווג'ה פריינטה.
ואכן לא נגעו במשפחתנו.

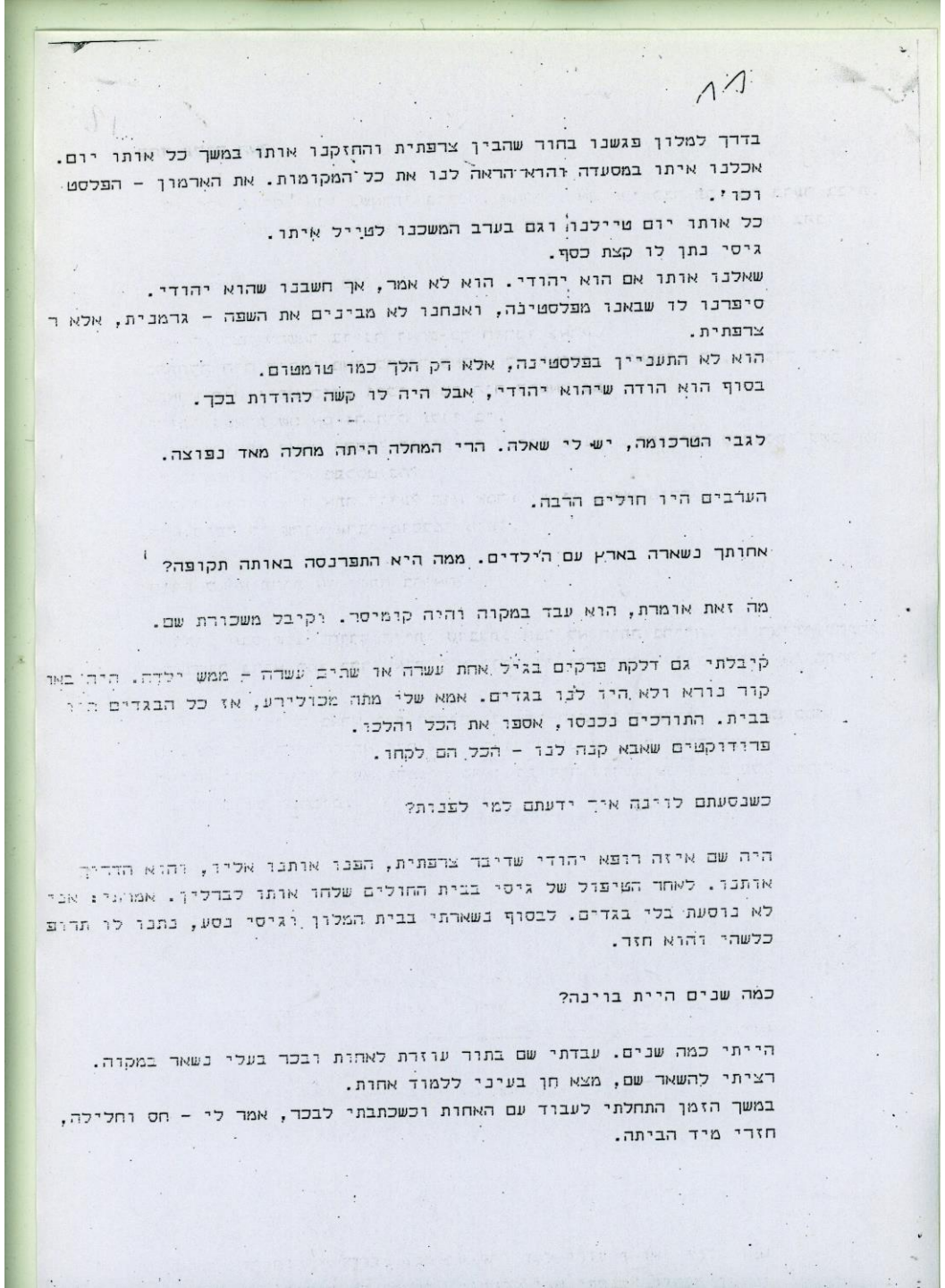
כשנסענו לווינה היינו בבית חולים (נסעתי עם גיסי שהיתה לו מחלת עיניים) היה זה בחודש מאי וירד גשם חזק. אני הייתי עם שמלות קלות וחיפשנו מקום כלשהו לקנות מעיל. אבל זה היה יום ראשון, שהכול סגור.

מאיפה היה לכם כסף?

לגיסי היה כסף

איך נסעתם לווינה

ברכבת עד מצרים ומשם אניה עד ברנדיזי משם נסענו ברכבת לווינה.

בדרך למלון פגשנו בחור שהבין צרפתית והחזקנו אותו במשך כל היום.
אכלנו איתו במסעדה והוא הראה לנו את כל המקומות. את הארמון - הפלסט
וכו'.
כל אותו יום טיילנו וגם בערב המשכנו לטייל איתו.
גיסי נתן לו קצת כסף.
שאלנו אותו אם הוא יהודי. הוא לא אמר, אך חשבנו שהוא יהודי.
סיפרנו לו שבאנו מפלסטינה, ואנחנו לא מבינים את השפה - גרמנית, אלא ר
צרפתית.
הוא לא התעניין בפלסטינה, אלא רק הלך כמו טומטום.
בסוף הוא הודה שיהוא יהודי, אבל היה לו קשה להודות בכך.

לגבי הטרכומה, יש לי שאלה. הרי המחלה היתה מחלה מאד נפוצה.

הערבים היו חולים הרבה.

אחותך נשארה בארץ עם הילדים. ממה היא התפרנסה באותה תקופה?

מה זאת אומרת, הוא עבד במקוה והיה קומיסר. וקיבל משכורת שם.

קיבלתי גם דלקת פרקים בגיל אחת עשרה או שתים עשרה - ממש ילדה. היתי באר
קור נורא ולא היו לנו בגדים. אמא שלי מתה מכולירע, אז כל הבגדים היו
בבית. התורכים נכנסו, אספו את הכל והלכו.
פרודוקטים שאבא קנה לנו - הכל הם לקחו.

כשנסעתם לוינה איך ידעתם למי לפנות?

היה שם איזה רופא יהודי שדיבר צרפתית, הפנו אותנו אליו, והוא הדריך
אותנו. לאחר הטיפול של גיסי בבית החולים שלחו אותו לברלין. אמרתי: אני
לא נוסעת בלי בגדים. לבסוף נשארתי בבית המלון וגיסי נסע, נתנו לו תרופ
כלשהי והוא חזר.

כמה שנים היית בוינה?

הייתי כמה שנים. עבדתי שם בתור עוזרת לאחות ובכר בעלי נשאר במקוה.
רציתי להשאר שם, מצא חן בעיני ללמוד אחות.
במשך הזמן התחלתי לעבוד עם האחות וכשכתבתי לבכר, אמר לי - חס וחלילה,
חזרי מיד הביתה.

בדרך למלון פגשנו בחור שהבין צרפתית והחזקנו אותו במשך כל היום.
אכלנו במסעדה והוא הראה לנו את כל המקומות. את הארמון הפלסט
וכו.
כל אותו יום טיילנו וגם בערב המשכנו לטייל אתו.
גיסי נתן לו קצת כסף.
גיסי שאל אותו אם הוא יהודי הוא לא אמר, אך חשבנו שהוא יהודי.
סיפרנו לו שבאנו מפלשתינה ואנחנו לא מבינים גרמנית אלא רק
צרפתית.
הוא לא התעניין בפלשתינה אלא הלך כמו טומטום.
בסוף הוא הודה שהוא יהודי אבל היה לו קשה להודות בכך.

לגבי הטרכומה יש לי שאלה, הרי המחלה היתה מאד נפוצה,

הערבים בעיקר חלו בה,

אחותך נשארה בארץ עם הילדים ממה התפרנסה?

מה זאת אומרת הוא עבד במקווה, היה קומיסר וקיבל משכורת שם.

קיבלתי גם דלקת פרקים בגיל 11,12 ממש ילדה. באותו זמן היה
קור נורא ולא היו לנו בגדים. אמא שלי מתה מכולירע אז כל הבגדים היו
בבית. התורכים נכנסו אספו הכול והלכו.
פרודוקטים שאבא קנה הכול הם לקחו.

כשנסעתם לוינה איך ידעתם למי לפנות

היה שם רופא יהודי שדיבר צרפתית הפנו אותנו אליו והוא הדריך
אותנו. לאחר הטיפול של גיסי בבית החולים שלחו אותו לברלין. אמרתי, אני
לא נוסעת בלי בגדים, לבסוף נשארתי בבית המלון וגיסי נסע. נתנו לו תרופה
כלשהי והוא חזר.

כמה שנים היית בוינה

הייתי כמה שנים. עבדתי שם בתור עוזרת לאחות ובכר בעלי נשאר במקווה.
רציתי להשאר שם. מצא חן בעיני ללמוד אחות.
במשך הזמן עבדתי עם האחות וכשכתבתי לבכר אמר לי חס וחלילה
חזרי מיד הביתה.

פחד עליך הא?

גיסי נסע קודם ואני נשארתי בוינה. אמרתי, אם אני כבר פה מה בוער בבית.
יום בהיר אחד מישהו טלפן. זה היה בכר. הוא בא באנייה עד ברנדיזי .

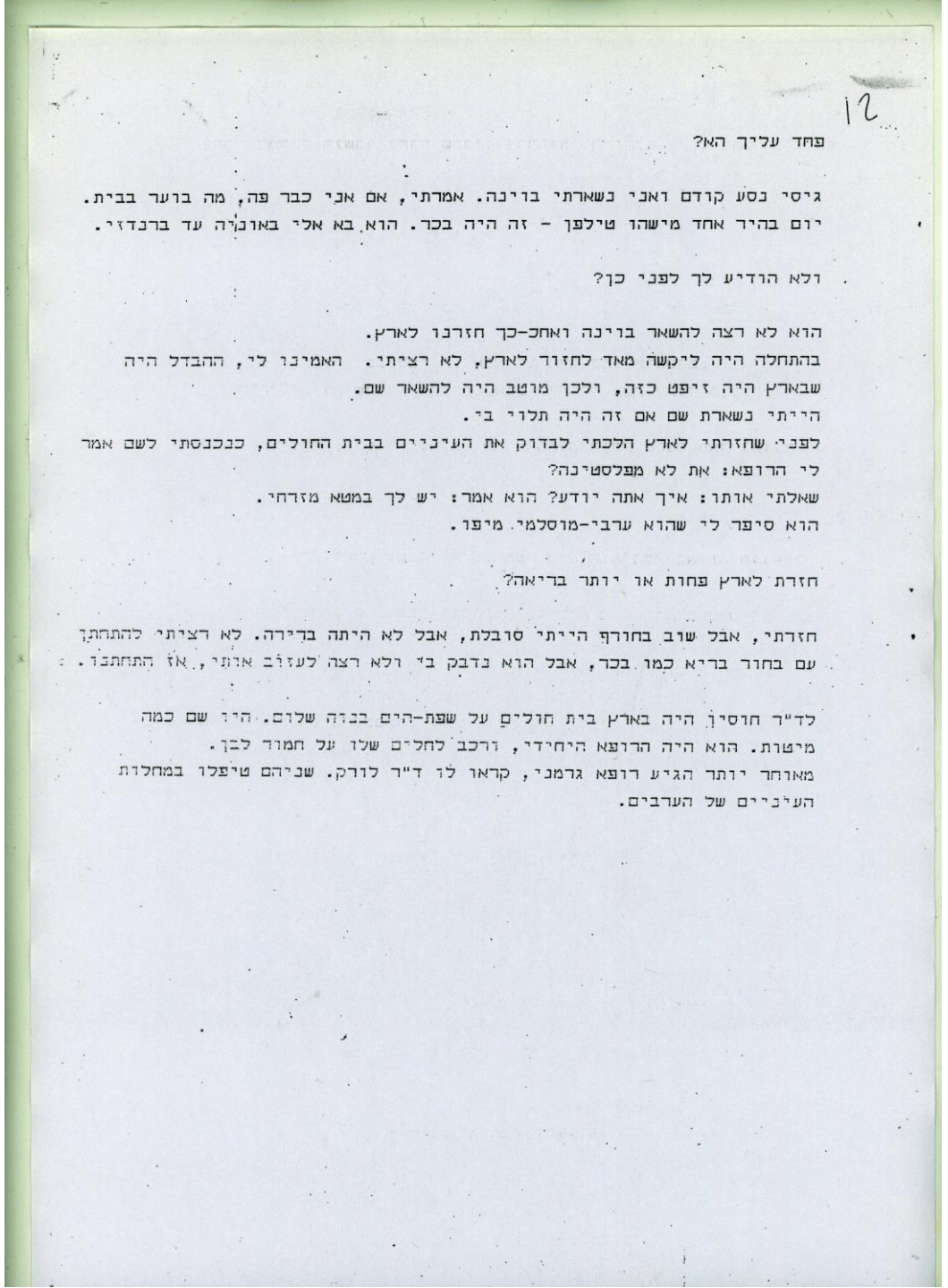
ולא הודיע לך לפני כן?

הוא לא רצה להשאר בוינה, ולכן חזרנו לארץ.
בהתחלה היה לי קשה לחזור. לא רציתי. האמינו לי. ההבדל היה
שבארץ. היה זיפת כזה ולכן מוטב היה להשאר שם.
הייתי נשארת שם אם זה היה תלוי בי.
לפני שחזרתי בדקתי את העיניים בבית חולים. כשנכנסתי לשם אמר
לי הרופא, את לא מפלשתינה?
שאלתי, איך אתה יודע? יש לך מבטא מזרחי, ענה.
הוא סיפר לי שהוא ערבי מוסלמי מיפו.

חזרת לארץ פחות או יותר בריאה?

חזרתי לארץ אבל בחורף שוב סבלתי אבל לא הייתה ברירה. לא רציתי להתחתן
עם בחור בריא כמו בכר, אבל הוא נדבק בי ולא רצה לעזוב, אז התחתנו.

לדוקטור חוסין היה בית חולים על שפת הים בנווה שלום. היו שם כמה
מיטות. הוא היה הרופא היחידי, רכב לחולים שלו על חמור לבן.
מאוחר יותר הגיע רופא גרמני, דוקטור לורק. שניהם טיפלו במחלות
העיניים של הערבים.

12

פחד עליך הא?

גיסי נסע קודם ואני נשארתי בוינה. אמרתי, אם אני כבר פה, מה בוער בבית.
יום בהיר אחד מישהו טילפן - זה היה בכר. הוא בא אלי באונייה עד ברנדזי.

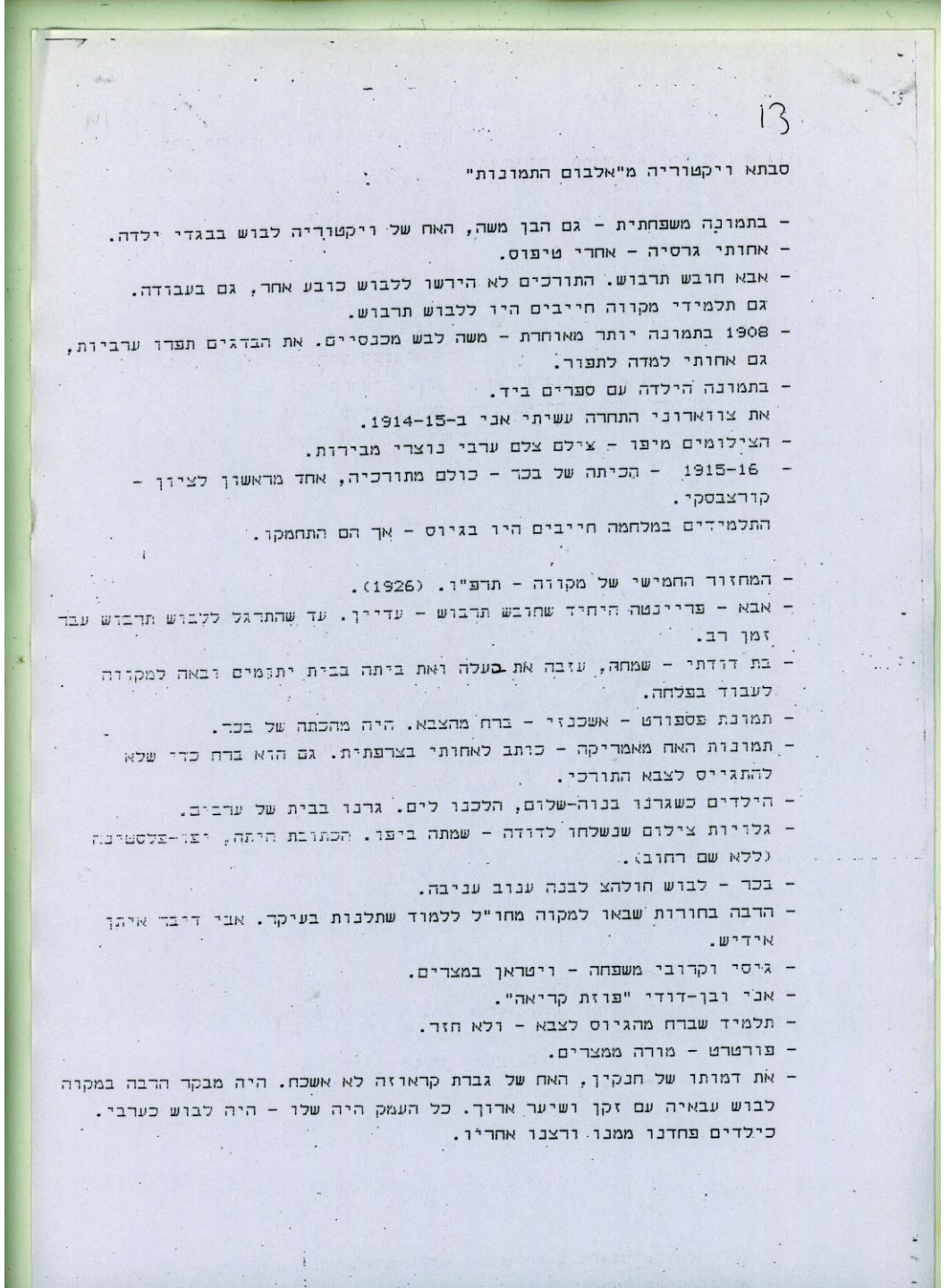
ולא הודיע לך לפני כן?

הוא לא רצה להשאר בוינה ואחכ-כך חזרנו לארץ.
בהתחלה היה ליקשה מאד לחזור לארץ, לא רציתי. האמינו לי, ההבדל היה
שבארץ היה זיפט כזה, ולכן מוטב היה להשאר שם.
הייתי נשארת שם אם זה היה תלוי בי.
לפני שחזרתי לארץ הלכתי לבדוק את העיניים בבית החולים, כשנכנסתי לשם אמר
לי הרופא: את לא מפלסטינה?
שאלתי אותו: איך אתה יודע? הוא אמר: יש לך במטא מזרחי.
הוא סיפר לי שהוא ערבי-מוסלמי מיפו.

חזרת לארץ פחות או יותר בריאה?

חזרתי, אבל שוב בחורף הייתי סובלת, אבל לא היתה ברירה. לא רציתי להתחתן
עם בחור בריא כמו בכר, אבל הוא נדבק בי ולא רצה לעזוב אותי, אז התחתנו.

לד"ר חוסין היה בארץ בית חולים על שפת-הים בנוה שלום. היו שם כמה
מיטות. הוא היה הרופא היחידי, ורכב לחלים שלו על חמור לבן.
מאוחר יותר הגיע רופא גרמני, קראו לו ד"ר לורק. שניהם טיפלו במחלות
העיניים של הערבים.

13

סבתא ויקטוריה מ"אלבום התמונות"

- בתמונה משפחתית - גם הבן משה, האח של ויקטוריה לבוש בבגדי ילדה.
- אחותי גרסיה - אחרי טיפוס.
- אבא חובש תרבוש. התורכים לא הירשו ללבוש כובע אחר, גם בעבודה.
  גם תלמידי מקווה חייבים היו ללבוש תרבוש.
- 1908 בתמונה יותר מאוחרת - משה לבש מכנסיים. את הבגדים תפרו ערביות,
  גם אחותי למדה לתפור.
- בתמונה הילדה עם ספרים ביד.
  את צווארוני התחרה עשיתי אני ב-1914-15.
- הצילומים מיפו - צילם צלם ערבי נוצרי מביירות.
- 1915-16 - הכיתה של בכר - כולם מתורכיה, אחד מראשון לציון -
  קורצבסקי.
  התלמידים במלחמה חייבים היו בגיוס - אך הם התחמקו.

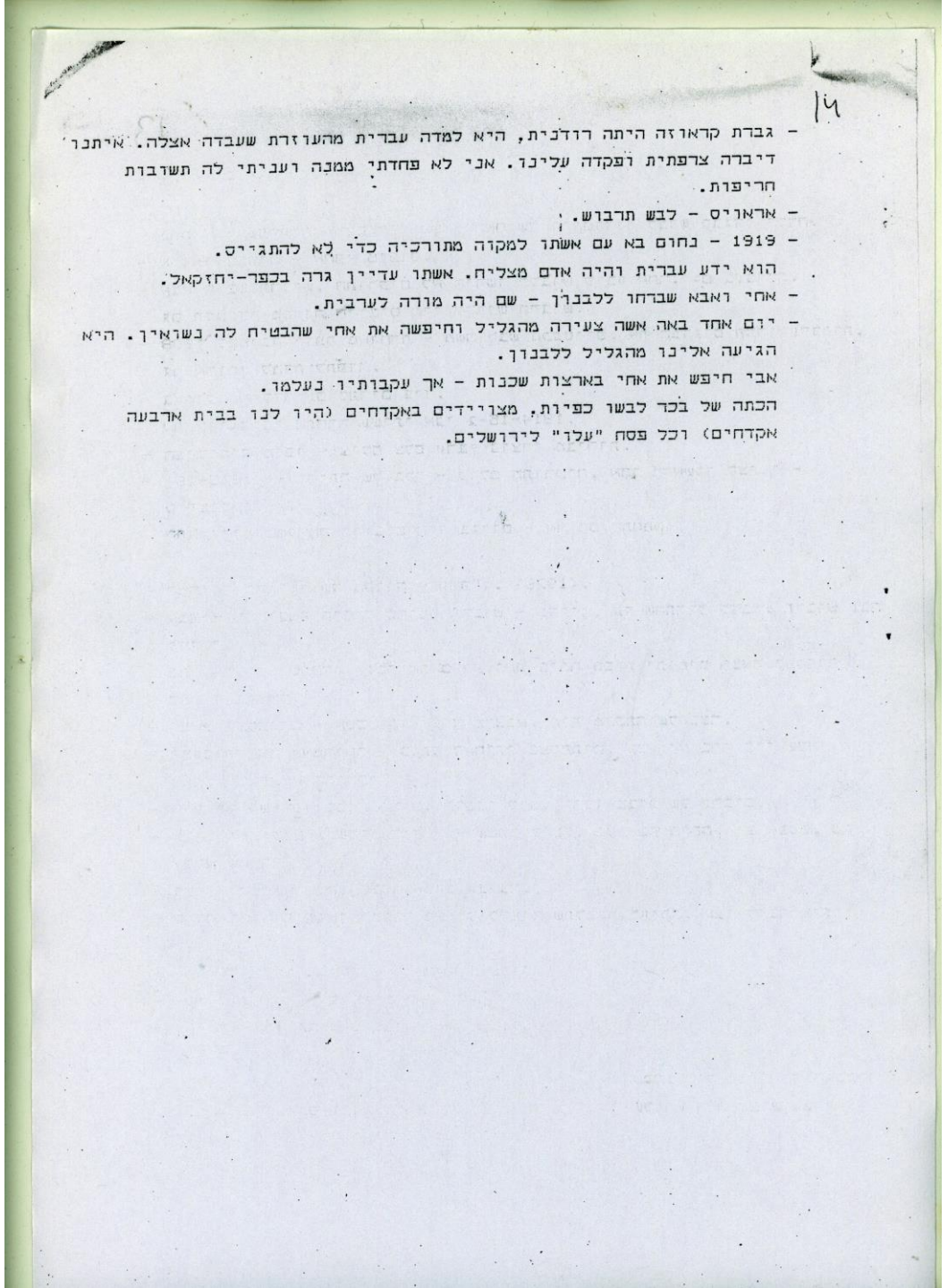
- המחזור החמישי של מקווה - תרפ"ו. (1926).
- אבא - פריינטה היחיד שחובש תרבוש - עדיין. עד שהתרגל ללבוש תרבוש עבר
  זמן רב.
- בת דודתי - שמחה, עזבה את בעלה ואת בתה בבית יתומים ובאה למקווה
  לעבוד בפלחה.
- תמונת פספורט - אשכנזי - ברח מהצבא. היה מהכתה של בכר.
- תמונות האח מאמריקה - כותב לאחותי בצרפתית. גם הוא ברח כדי שלא
  להתגייס לצבא התורכי.
- הילדים כשגרנו בנווה-שלום, הלכנו לים. גרנו בבית של ערבים.
- גלויות צילום שנשלחו לדודה - שמתה ביפו. הכתובת היתה, יפו-פלשתינה
  (ללא שם רחוב).
- בכר - לבוש חולצה לבנה וענביה.
- הרבה בחורות שבאו למקוה מחו"ל ללמוד שתלנות בעיקר. אבי דיבר אתן
  איידיש.
- גיסי וקרובי משפחה - ויטראן במצרים.
- אני ובן-דודי "פוזת קריאה".
- תלמיד שברח מהגיוס לצבא - ולא חזר.
- פורטרט - מורה ממצרים.
- את דמותו של חנקין, האח של גברת קראוזה לא אשכח. היה מבקר הרבה במקוה
  לבוש עבאיה עם זקן ושיער ארוך. כל העמק היה שלו - היה לבוש כערבי.
  כילדים פחדנו ממנו ורצנו אחריו.

סבתא ויקטוריה מאלבום התמונות

- בתמונה משפחתית - גם הבן משה אח של ויקטורה לבוש בבגדי ילדה.
- אחותי גרסיה - אחרי טיפוס.
- אבא חובש תרבוש. התורכים לא הרשו כובע אחר. גם בעבודה
וגם התלמידים לבשו תרבוש.
- 1908 בתמונה יותר מאוחרת משה לבש מכנסיים. את הבגדים תפרו ערביות.
גם אחותי למדה לתפור.
- הילדה עם ספרים ביד.
את צווארוני התחרה עשיתי אני ב 1914-15
- הצילומים מיפו - צילם צלם ערבי נוצרי מביירות.
- 1915-16 - הכיתה של בכר - כולם מתורכיה, אחד קורצ'בסקי מראשון לציון.
במלחמה התלמידים היו חייבים בגיוס אך הם התחמקו.

- המחזור החמישי במקווה תרפ"ו 1926
- אבא - פריינטה היחיד שחובש תרבוש - עדיין עד שהתרגל ללבוש תרבוש עבר
זמן רב.
- בת דודתי - שמחה עזבה את בעלה ואת בתה בבית יתומים ובאה למקווה
לעבוד בפלחה.
- תמונת פספורט - אשכנזי - ברח מהצבא היה מהכיתה של בכר.
- תמונות האח מאמריקה - הוא כותב לאחותי בצרפתית. גם הוא ברח שלא
להתגייס לצבא התורכי.
- הילדים כשגרנו בנווה שלום, הלכנו לים. גרנו בבית של ערבים.
- גלויות צלום שנשלחו לדודה - שמתה ביפו. הכתובת היתה, יפו-פלשתינה
ללא שם רחוב.
- בכר לבוש חולצה לבנה וענביה
- הרבה בחורות שבאו למקווה ללמוד שתלנות בעיקר אבי דיבר אתן
יידיש.
- גיסי וקרובי משפחה - ויטראן במצרים
- אני ובן דודי בפוזת קריאה
- תלמיד שברח מהגיוס לצבא - ולא חזר
- פורטרט מורה במצרים
- את דמותו של חנקין האח של גברת קראוזה לא אשכח. ביקר הרבה במקווה
לבוש עבאיה עם זקן ושיער ארוך כל העמק היה שלו. התלבש כערבי.
הילדים פחדו ממנו ורצנו אחריו.

- גברת קראוזה היתה רודנית. היא למדה עברית מהעוזרת שלה. אתנו דברה צרפתית ופקדה עלינו. אני לא פחדתי ממנה ועניתי לה תשובות חריפות.
- ארואס - לבש תרבוש.
- 1919 - נחום בא עם אשתו למקוה מתורכיה כדי לא להתגייס. הוא ידע עברית והיה אדם מצליח. אשתו עדיין גרה בכפר יחזקאל.
- אחי ואבא שברחו ללבנון שם היה מורה לערבית.
- יום אחד באה אשה צעירה מהגליל וחיפשה את אחי שהבטיח לה נישואין. היא הגיעה אלינו מהגליל ללבנון.
אבי חיפש את אחי בארצות שכנות אך עקבותיו נעלמו.
הכיתה של בכר לבשו כפיות מצויידים באקדחים (היו לנו בבית 4 אקדחים) וכל פסח "עלו" לירושלים.

14
- גברת קראוזה היתה רודנית, היא למדה עברית מהעוזרת שעבדה אצלה. אתנו דיברה צרפתית ופקדה עלינו. אני לא פחדתי ממנה ועניתי לה תשובות חריפות.
- ארואס - לבש תרבוש.
- 1919 - נחום בא עם אשתו למקוה מתורכיה כדי לא להתגייס.
הוא ידע עברית והיה אדם מצליח. אשתו עדיין גרה בכפר-יחזקאל.
- אחי ואבא שברחו ללבנון - שם היה מורה לערבית.
- יום אחד באה אשה צעירה מהגליל וחיפשה את אחי שהבטיח לה נשואין. היא הגיעה אלינו מהגליל ללבנון.
אבי חיפש את אחי בארצות שכנות - אך עקבותיו נעלמו.
הכתה של בכר לבשו כפיות, מצויידים באקדחים (היו לנו בבית ארבעה אקדחים) וכל פסח "עלו" לירושלים.